

**UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE**

**PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

**Katedra pedagogiky**

**BAKALÁŘSKÁ PRÁCE**

**Miroslav Lavička**

**PRAHA 2014**

**UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE**

**PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

**Katedra pedagogiky**

**FINANČNÍ GRAMOTNOST A JEJÍ VYUŽITÍ V BĚŽNÉM ŽIVOTĚ**

**FINANCIAL LITERACY AND ITS USE EVERYDAY LIFE**

**Bakalářská práce**

**MIROSLAV LAVIČKA**

**Vychovatelství**

**Kombinované studium**

**Vedoucí práce: Ing. Petr Svoboda, Ph.D.**

**PRAHA 2014**

**Prohlášení:**

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně pod vedením  
Ing. Petra Svobody, Ph.D.  
V práci jsem použil informační zdroje uvedené v seznamu.

V Praze dne 1.4. 2014

.....  
vlastnoruční podpis

## Obsah

|       |                                                                                    |    |
|-------|------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 1     | ÚVOD .....                                                                         | 5  |
| 2     | TEORETICKÁ VÝCHODISKA .....                                                        | 7  |
| 2.1   | Vymezení základních pojmů .....                                                    | 7  |
| 2.1.1 | Finanční gramotnost .....                                                          | 7  |
| 2.1.2 | Učení a vzdělávání .....                                                           | 8  |
| 2.1.3 | Finanční vzdělávání .....                                                          | 9  |
| 2.2   | Finanční vzdělávání v České republice a jeho vývoj .....                           | 12 |
| 2.2.1 | Důvody pro finanční vzdělávání .....                                               | 12 |
| 2.2.2 | Vývoj finančního vzdělávání v České republice .....                                | 14 |
| 2.2.3 | Úroveň finančního vzdělávání v České republice .....                               | 14 |
| 2.2.4 | Standard finanční gramotnosti pro žáka základní školy .....                        | 15 |
| 2.2.5 | Standard finanční gramotnosti pro žáka střední školy a dospělé osobu .....         | 17 |
| 2.3   | Faktory ovlivňující nutnost finančního vzdělávání .....                            | 18 |
| 2.3.1 | Politické faktory .....                                                            | 19 |
| 2.3.2 | Ekonomické faktory .....                                                           | 19 |
| 2.3.3 | Sociální faktory .....                                                             | 20 |
| 2.3.4 | Technologické faktory .....                                                        | 20 |
| 2.4   | Specifika vzdělávání dospělých .....                                               | 21 |
| 2.4.1 | Vzdělávání dospělých .....                                                         | 21 |
| 2.4.2 | Specifika vzdělávání dospělých .....                                               | 22 |
| 2.5   | Výukové metody, jejich klasifikace a charakteristika .....                         | 23 |
| 2.5.1 | Výuková metoda .....                                                               | 23 |
| 2.5.2 | Stručná klasifikace výukových metod .....                                          | 24 |
| 2.5.3 | Charakteristika vybraných výukových metod vhodných<br>pro vzdělávání seniorů ..... | 25 |
| 3     | APLIKAČNÍ ČÁST .....                                                               | 27 |
| 3.1   | Každodenní život .....                                                             | 27 |
| 1)    | cenová gramotnost .....                                                            | 28 |
| 2)    | peněžní gramotnost .....                                                           | 29 |
| 3)    | rozpočtová gramotnost .....                                                        | 29 |
| 4)    | reklamace .....                                                                    | 30 |
| 5)    | e-banking .....                                                                    | 30 |
| 6)    | TEST .....                                                                         | 31 |
| 3.2   | Spořicí a investiční produkty .....                                                | 35 |
| TEST: | .....                                                                              | 37 |
| 3.3   | Úvěrové produkty .....                                                             | 40 |
| TEST: | .....                                                                              | 41 |
| 4     | ZÁVĚR .....                                                                        | 45 |

# 1 ÚVOD

„Jaký mají lidé vztah k penězům? Existuje vůbec něco, co se nedá koupit za peníze? Nebo jde o peníze vždy až v první řadě? Měli naši rodiče k penězům jiný vztah, než my, nebo nám to jenom namlouvají? A co šetrnost, je to dnes ještě hodnotou? Nebo máme utrácet, protože to roztáčí „kola hospodářství“? A máme utrácet i za cenu dluhů, nebo je každé zadlužování nebezpečné? Co je vlastně podstatou peněz? Dřív to bylo zlato, pak bankovky, dnes jsou to jen data v počítačích... Kam to povede?“<sup>1</sup>

Peníze hýbou světem, ale je nesmírně důležité s nimi umět hospodařit. A co je ještě důležitější, je orientovat se ve finančním světě a zvládat jeho nástrahy. V dnešní době, kdy jsou jednotlivci i firmy hnáni snahou dosáhnout co nejvyššího zisku (jednoduše vydělat), je dobré mít se na pozoru před jedinci a společnostmi, které to s člověkem myslí dobře, a které naopak sledují jen svůj cíl a snaží se na úkor druhého obohatit.

Z toho důvodu se začíná mluvit o finanční gramotnosti, tzn. finančních znalostech, které představují minimum toho, co by měl člověk vědět a znát, aby se v prostředí tržního hospodářství alespoň základně orientoval a neztratil.

Pojem finanční gramotnost je v České republice pojmem poměrně novým. Začalo se o ní více mluvit v souvislosti s hospodářskou krizí, která postihla Českou republiku na podzim roku 2008. Finanční krize byla vyvolána dluhovou krizí v USA. Protože v České republice neustále roste objem poskytnutých úvěrů a zároveň počet lidí, kteří mají problémy s jejich splácením, přišli odborníci s tím, že finanční gramotnost, resp. její zvýšení, by mohla ochránit spotřebitele před nesprávnými rozhodnutími a pomohla by mu zorientovat se ve světě financí. Proto vznikla i tato práce.

Cílem této bakalářské práce je totiž poskytnout přehled odborné i laické veřejnosti o finanční gramotnosti a jejím využití v běžném životě. Práce je rozdělena na dvě hlavní na sebe navazující části – část teoretickou a část aplikační. V teoretické části jsou zpracovány základní východiska tématu, analyzován stav finančního vzdělávání v České republice a jeho vývoj, rozpracovány faktory ovlivňující nutnost finančního vzdělávání a v neposlední řadě je zmíněno působení učitelů na rozvoj finanční gramotnosti a popsány výukové metody, které mohou napomoci finanční gramotnost obyvatel České republiky zvýšit.

---

<sup>1</sup> Peníze hýbou světem – Ing. Miroslav Svoboda [online]. [cit. 2013-02-05]. Dostupné z: <<http://www.skaut.cz/mikulas/penize-hybou-svetem/>>.

Na část teoretickou navazuje část aplikační, jejímž cílem je sestavit jakýsi výukový materiál, který budou moci využít odborníci i laici pro své použití. Protože jsou finanční neznalostí dle mého názoru nejvíce ohroženi senioři, pro něž není jednoduché zvyknout si na současný systém a technické možnosti i může být pro ně problematické si znalosti doplnit, bude výukový materiál sestaven zejména pro ně, tedy s ohledem na jejich potřeby. Aplikační část je rozdělena do několika vzdělávacích kapitol, jejichž cílem je seznámit seniory a ostatní čtenáře této práce se základními oblastmi finanční gramotnosti s tím, že na konci každé kapitoly budou mít senioři a ostatní čtenáři této práce možnosti si získané znalosti ověřit. Teoretická rovina se tak posouvá do aplikační formy zcela jasně.

V práci budou použity metody deskripce, dedukce, komparace a analýzy.

## 2 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

„Pracujeme spousty hodin, abychom mohli slušně žít. Málokdo vydělává své peníze snadno, lehce však o ně můžeme přicházet rozhodnutími, ke kterým jsme neměli dostatek informací. Věnujme tedy svým penězům více času! Zaslouží si to.“<sup>2</sup>

### 2.1 Vymezení základních pojmů

#### 2.1.1 Finanční gramotnost

Neustále rostoucí nabídka finančních institucí může u některých občanů způsobit, že se hůře orientují ve světě financí a jsou schopni učinit rozhodnutí, které by při dostatečných informacích neučinili. Navíc konzumní způsob života, kdy agresivní marketing útočí na spotřebitele s výhodnými nabídkami všeho druhu, vyvolává ve spotřebiteli dojem, že si může dovolit vše, na co jenom pomyslí.<sup>3</sup>

Špatná rozhodnutí související s penězi jsou důsledkem špatné finanční gramotnosti. A jak tedy finanční gramotnost definovat? Definic existuje celá řada, nicméně za nejkompexnější lze považovat tuto: „Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace.“<sup>4</sup>

Pokud se na výše uvedenou definici podíváme podrobněji, zjistíme, že finanční gramotnost zahrnuje tři složky:

- gramotnost peněžní,
- gramotnost cenovou,
- gramotnost rozpočtovou.

---

<sup>2</sup> KOCIÁNOVÁ, Helena. Finanční gramotnost v kostce aneb co Vás neměl kdo naučit. s. 8.

<sup>3</sup> DVOŘÁKOVÁ, Zuzana et al. Finanční vzdělávání pro střední školy – se sbírkou řešených příkladů na CD. s. 12.

<sup>4</sup> Metodický portál: Finanční gramotnost [online]. [cit. 2013-02-05]. Dostupné z: <<http://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=2939/>>.

Peněžní gramotnost znamená takové znalosti, které jsou nutné pro správu hotovostních a bezhotovostních finančních prostředků, správu souvisejících finančních nástrojů a používání těchto prostředků.

Gramotnost cenová je chápána jako schopnost člověka porozumět cenovým mechanismům a inflaci.

Gramotností rozpočtovou rozumíme znalosti a dovednosti, které jsou nutné pro správu osobního či rodinného rozpočtu. Řadíme sem nejenom správu finančních aktiv (tzn. finančních prostředků, které má člověk k dispozici), ale také správu finančních závazků (tzn. finančních prostředků, které člověku de facto nepatří).<sup>5</sup>

Řada odborníků do finanční gramotnosti řadí ochranu spotřebitele, legislativní znalosti apod. Stejně tak rozšiřuje význam finanční gramotnosti. K souboru znalostí, dovedností a hodnotových postojů nejčastěji ještě přidává:

- finanční pravomoc,
- finanční inteligenci,
- finanční odpovědnost.

Finanční pravomocí rozumíme pravomoc člověka řešit a řídit jakékoliv finanční problémy či příležitosti. Finanční inteligence je chápána jako schopnost člověka být rozumný, pokud manipuluje s penězi či o nich rozhoduje. Pod pojmem finanční odpovědnost se skrývá schopnost odhadnout a vyhodnotit širší dopad finančních rozhodnutí a také pochopit práva a povinnosti, které jsou s rozhodnutím spojena.<sup>6</sup>

### 2.1.2 Učení a vzdělávání

Učení je jedním ze způsobů, kterým se formuje lidská osobnost. Znalosti a dovednosti, které člověk nezdědil od svých předků, se musí jednoduše naučit. Učením se tedy rozšiřují zděděné vlastnosti, dovednosti, schopnosti a vzorce chování a osobnost člověka košatí.

---

<sup>5</sup> Metodický portál: Finanční gramotnost [online]. [cit. 2013-02-05]. Dostupné z: <<http://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=2939/>>.

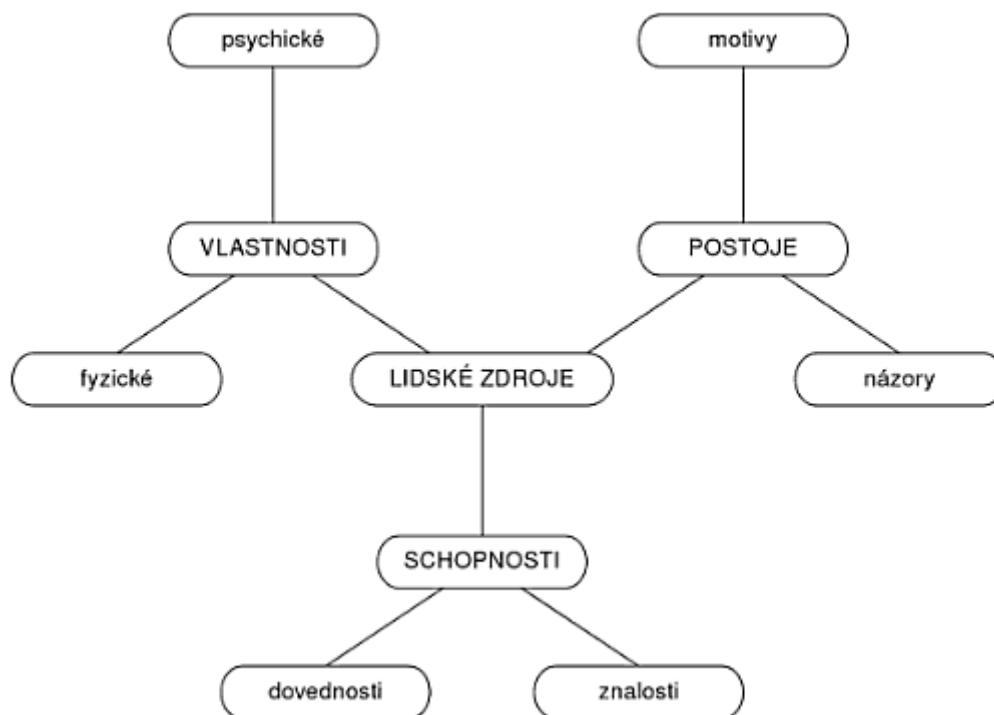
<sup>6</sup> DVOŘÁKOVÁ, Zuzana et al. Finanční vzdělávání pro střední školy – se sbírkou řešených příkladů na CD. s. 13.



Díky učení je člověk schopen reagovat na stále větší množství životních situací, zaujmout k nim postoj a vyřešit je. Učení pomáhá člověku identifikovat a využívat příležitosti a identifikovat a předcházet či předvídat hrozby.

Možné zdroje informací ukazuje Obrázek 1.

**Obrázek 1 Zdroje informací**



Zdroj: PLAMÍNEK, Jiří. Vzdělávání dospělých. s. 19.

Z Obrázku 1 je patrné, že člověk může jednat a rozhodovat se na základě svých vrozených vlastností (fyzických či psychických), díky nevědomému osvojování v průběhu života pomocí postojů (motivy, názory) nebo díky vědomým získaným schopnostem (dovednosti, znalosti). Vlastnosti, postoje i schopnosti mohou člověku pomáhat v rozhodování i ve finančním světě.

### 2.1.3 Finanční vzdělávání

Obecně můžeme říci, že smyslem vzdělávání je, aby člověk byl gramotným. Aplikováno do světa financí – smyslem finančního vzdělávání je, aby člověk byl finančně gramotný. Rozdíl mezi finančním vzděláváním a finanční gramotností je tedy

evidentní. Zatímco finanční vzdělávání představuje proces, finanční gramotnost charakterizuje stupeň dosaženého vzdělání.

Pomocí finančního vzdělávání si „investoři a spotřebitelé finančních produktů zdokonalují své porozumění finančním produktům a konceptům a s pomocí informací, instrukcí a rad rozvíjejí své dovednosti, schopnosti a sebedůvěru stát se vnímavějšími k finančním rizikům a příležitostem, činit informované volby, vědět, kam se obrátit pro pomoc, a udělat jiné účinné kroky ke zlepšení svého finančního zdraví.“<sup>7</sup>

Finanční vzdělávání má tři složky, které zahrnují:

- peněžní vzdělávání,
- cenové vzdělávání,
- rozpočtové vzdělávání.

Peněžní vzdělávání je spojené se správou finančních prostředků (v hotovostní i bezhotovostní podobě), transakcí s nimi a příslušných finančních nástrojů (např. běžný účet, platební karta apod.).

Cenové vzdělávání je spojené s pochopením cenových mechanismů, inflace, ceny peněz (např. úroková sazba, poplatky apod.).

Rozpočtové vzdělávání je spojené se správou soukromého rozpočtu (např. rozhodování o využití výplaty). Zahrnuje jednak správu finančních aktiv (výplata, vklady, investice, pojištění), ale také správu finančních závazků (úvěr, leasing apod.). Rozpočtově gramotný člověk musí být mimo jiné schopen orientovat se v různých finančních produktech, porovnávat je a vybírat ty nejvhodnější vzhledem k aktuálně řešenému problému, resp. životní situaci, ve které se nachází.

V rozšířeném pojetí finanční vzdělávání zahrnuje i:

- makroekonomické vzdělávání (např. orientace v daňové oblasti, pochopení důsledků nezaměstnanosti apod.),
- numerické vzdělávání (schopnost zvládat numerické úkony spojené s financemi),

---

<sup>7</sup> DVORÁKOVÁ, Zuzana et al. Finanční vzdělávání pro střední školy – se sbírkou řešených příkladů na CD. s. 15.

- informační vzdělávání (schopnost nalézt, analyzovat, vyhodnotit a použít informace),
- právní vzdělávání (schopnost orientovat se v právním systému, znát práva, povinnosti a možnosti).<sup>8</sup>

Američtí autoři jdou v oblasti finančního vzdělávání a finanční gramotnosti ještě dále a používají termín „finanční schopnosti“, které vysvětlují tak, že finančně vzdělaný člověk nemusí mít finanční schopnosti, které dokáže uplatnit v praxi, nýbrž pouze v teoretické rovině. Právě v praktickém uplatňování finančních znalostí vidí ten největší problém.<sup>9</sup>

Finanční vzdělávání není všemocné, tzn. není možné bohužel konstatovat, že finančně gramotný člověk se nedostane do finančních potíží. Finanční vzdělávání má sloužit spíše jako preventivní opatření, jehož smyslem je „vyhnout se tomu nejhoršímu“, co může spotřebitele v této oblasti potkat. Nicméně je možné konstatovat, že finančně gramotný člověk má menší pravděpodobnost, že se dostane do obtížné finanční situace než člověk, který finančně gramotný není.<sup>10</sup>

---

<sup>8</sup> Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách [online]. [cit. 2013-03-07]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/system-budovani-financni-gramotnosti-na-zakladnich-a-strednich-skolach>>, s. 7 – 8.

<sup>9</sup> BIRKENMAIER, Julie a Margaret SHERRADEN. Financial Education and Capability: Research, Education, Policy, and Practice. s. 3 – 4.

<sup>10</sup> DVOŘÁKOVÁ, Zuzana et al. Finanční vzdělávání pro střední školy – se sbírkou řešených příkladů na CD. s. 17.

## 2.2 Finanční vzdělávání v České republice a jeho vývoj

### 2.2.1 Důvody pro finanční vzdělávání

Finanční vzdělávání patří v České republice k poměrně novým vzdělávacím oborům. Ve světě se finančně vzdělávají lidé o trochu déle. O tom svědčí i četné studie, které byly v této oblasti provedeny.

Velmi aktivně tuto oblast podporuje např. OECD (Organization for Economic Cooperation and Development), která v jedné ze svých studií (projektu) definovala hlavní příčiny, proč roste význam finančního vzdělávání obyvatelstva na celosvětové úrovni. Tyto příčiny vidí zejména v těchto skutečnostech:

- velmi nízká úroveň finanční gramotnosti obyvatel,
- finanční systém je složitý a jsou s ním spojena rizika a nejistota,
- vlády většiny zemí mají tendenci přesouvat odpovědnost za vlastní finanční budoucnost směrem k jednotlivcům a domácnostem.<sup>11</sup>

Poslední dva zmiňované body OECD rozpracovává detailněji ve své publikaci „Improving Financial Literacy Analysis of Issues and Policies: Analysis of Issues and Policies“, kde říká, že důvodem pro finanční vzdělávání jsou zejména tyto faktory:

- komplexnost finančních produktů (spotřebitelé mají na výběr velké množství finančních produktů, které jsou často součástí různých „balíčků“, což snižuje schopnost orientace v nich; spotřebitel si navíc musí vybírat mezi různými produktovými parametry – např. dobu splatnosti, pojistnou částkou apod. – kterým často nerozumí; to, zda byla nabídka výhodná, ukáže často až čas),
- nárůst počtu finančních produktů (souvisejí jednak s tím, jak se jednotlivé finanční instituce snaží konkurovat, tzn. rozšiřují své produktové portfolio, které se často stává nepřehledné i pro ně samotné; důležitou roli ale také hraje rozvoj informačních technologií a telekomunikací, který byl jednou z hlavních příčin nárůstu počtu finančních produktů; díky rozvoji těchto technologií se svět „zrychluje“, což vyvolává v lidech dojem, že jejich rozhodnutí musí být často rychlá),

---

<sup>11</sup> DVOŘÁKOVÁ, Zuzana et al. Finanční vzdělávání pro střední školy – se sbírkou řešených příkladů na CD. s. 19.

- „baby boom“ a změna životních priorit (dnešní generace preferuje spíše budování kariéry a rodičovství odkládá na pozdější dobu, což souvisí s tím, že se vlivem změny životních priorit potřebuje orientovat ve finančním světě mnohem více, aby uspěl),
- změny v důchodovém systému (nejenom Česká republika, ale i ostatní země provedly změny v důchodovém systému, které spočívají v tom, že člověk je mnohem více zodpovědný za svoji životní úroveň v důchodovém věku; to předpokládá, aby se během aktivního života, kdy pracuje, zorientoval ve světě financí a vybral si takovou cestu, která mu umožní potřebnou životní úroveň v důchodovém věku zajistit),
- změny v příjmech obyvatelstva (úzce souvisí se změnami životních priorit, neboť tím, jak lidé více pracují, mají více finančních prostředků, které mohou investovat; aby věděli kam tyto volné finanční prostředky investovat, musí mít určitou úroveň finanční gramotnosti),
- změny na kapitálových trzích (s rozvojem kapitálových trhů roste počet individuálních investorů, kteří chtějí na těchto trzích investovat; často jim bohužel chybí potřebné znalosti, které jsou příčinou toho, že často o své finanční prostředky přijdou).<sup>12</sup>

Jiní autoři doplňují, že příčinu pro nutnost se finančně vzdělávat a být finančně gramotný lze spatřit v těchto skutečnostech:

- bankovníctví musí reagovat na neustále se vyvíjející ekonomiku, tzn. vše se ve finančním světě rovněž zrychluje,
- na základních a středních školách chybělo finanční vzdělávání,
- agresivní cílený marketing spolu s konzumním přístupem k životu vyvolává v lidech dojem, že si mohou koupit vše, což podtrhuje i dostupnost bankovních i nebankovních (těch zejména) úvěrových produktů.<sup>13</sup>

<sup>12</sup> OECD. Improving Financial Literacy Analysis of Issues and Policies: Analysis of Issues and Policies. s. 28 – 34.

<sup>13</sup> DVOŘÁKOVÁ, Zuzana et al. Finanční vzdělávání pro střední školy – se sbírkou řešených příkladů na CD. s. 12.

### 2.2.2 Vývoj finančního vzdělávání v České republice

O finančním vzdělávání se v České republice začalo mluvit až kolem roku 2005, tedy v době, kdy vznikaly studie OECD, jehož je Česká republika členem.

V návaznosti na rozhodnutí OECD byla vypracována v roce 2007 „Strategie finančního vzdělávání“. Jednalo se o první koncepční dokument, který se zaměřoval na zvýšení finanční gramotnosti obyvatel České republiky. Strategie nebyla závazná pro celou státní správu, měla pouze pomoci nastavit koncepci pro konkrétní činnosti na Ministerstvu financí ČR a Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy ČR, což se jí povedlo.

Na základě doporučení mezinárodních organizací (zejména OECD a Evropské komise) však byla Vláda nucena přijmout koncepci, která by měla národní platnost. Mezinárodní organizace apelovaly na zvýšení povědomí o nutnosti finančního vzdělávání obyvatel a potřeby nastavit jednotný koordinovaný systém, který by byl závazný pro všechny. Z toho důvodu přistoupilo Ministerstvo financí ČR, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR a Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR k aktualizaci původní strategie, která byla vydána v roce 2010 pod názvem „Národní strategie finančního vzdělávání“.

Na tuto národní strategii navazuje dokument „Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách“, který mimo jiné stanovuje standardy finanční gramotnosti pro žáka 1. stupně základní školy, 2. stupně základní školy a standard pro žáka střední školy, který odpovídá standardu finanční gramotnosti pro dospělou osobu.

14

Tyto standardy jsou popsány blíže v následujícím textu.

### 2.2.3 Úroveň finančního vzdělávání v České republice

Ministerstvo financí ČR ve spolupráci s Českou národní bankou zadalo v roce 2010 společnosti STEM/MARK úkol provést analýzu úrovně finanční gramotnosti obyvatel České republiky. Cílem bylo zjistit, jak jsou lidé schopni využívat své znalosti v praxi. Otázky byly zaměřeny na:

- domácí finance,
- vytváření rezerv,

---

<sup>14</sup> Ministerstvo financí ČR: Národní strategie finančního vzdělávání [online]. [cit. 2013-03-07]. Dostupné z: <[http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/ft\\_strategie\\_financniho\\_vzdelavani.html](http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/ft_strategie_financniho_vzdelavani.html)>.

- finanční produkty,
- chování a zvyklosti ve světě financí,
- znalosti ze světa financí,
- smlouvy a stížnosti.

Průzkum probíhal od května do října 2010 a došel k překvapivým závěrům. Cílem této práce není analyzovat úroveň finanční gramotnosti obyvatel České republiky, nýbrž pomoci seniorům úroveň jejich finanční gramotnosti zvýšit (neboť se u nich předpokládá, že je na nižší úrovni), proto z provedené analýzy společností STEM/MARK uvádí pouze z každé výše jmenované skupiny jedno alarmující zjištění:

- „Rozpočet si tvoří 45% domácností, z nichž 95% alespoň někdy jeho dodržování kontroluje.
- Rezervy na nepředvídané výdaje si tvoří 57% lidí, přičemž na běžném účtu je nechávají opět dvě pětiny z nich.
- Rozdíl mezi debetní a kreditní kartou zná podle svého vyjádření 62% lidí.
- Své účty platí vždy včas 65% lidí. Dlouhodobé finanční cíle si stanovuje pouze 19% lidí.
- Jen 17% lidí dokáže správně spočítat úročení úvěru. Třetina lidí zná rozdíl mezi p. m. a p. a.
- Obdrženou smlouvu si lidé nejčastěji pečlivě přečtou a na nejasnosti se zeptají (36 %).“<sup>15</sup>

Z výše uvedeného průzkumu, resp. vybraných alarmujících zjištění, vyplývá, že úroveň finanční gramotnosti obyvatel České republiky není nikterak dobrá, tzn. je nutné neustále pracovat na jejím zvyšování.

Ministerstvo financí ČR a Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy se soustřeďují při finančním vzdělávání na žáky základních a středních škol, nicméně je třeba konstatovat, že zbylá populace je odkázána v této oblasti na samostudium.

#### 2.2.4 Standard finanční gramotnosti pro žáka základní školy

---

<sup>15</sup> Finanční gramotnost v ČR [online]. [cit. 2013-03-07]. Dostupné z: <[http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/EXT\\_-\\_PPT\\_zaverecna\\_zprava\\_mereni\\_FG\\_-\\_plne\\_zneni.pdf](http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/EXT_-_PPT_zaverecna_zprava_mereni_FG_-_plne_zneni.pdf)>.

Standard finanční gramotnosti pro žáka 1. stupně je nastaven takto, resp. žák prvního stupně by měl mít tyto znalosti:

- oblast peněz:
  - hotovostní a bezhotovostní forma peněz,
  - způsoby placení,
  - banka jako správce peněz,
- oblast hospodaření domácnosti:
  - příjmy a výdaje domácnosti (rozpočet),
  - reklamace a nárok na ni,
- oblast finančních produktů:
  - úspory,
  - půjčky,

tzn. měl by být schopen používat finanční prostředky v situacích běžného života a odhadnout a zkontrolovat cenu nákupu a vrácené finanční prostředky. Dále z oblasti hospodaření domácnosti by měl být schopen vysvětlit, proč si člověk nemůže koupit vše, co by chtěl, a jak postupovat, pokud se mu zakoupené zboží rozbije. V oblasti finančních produktů by měl žák prvního stupně vysvětlit důvody pro spoření, pro půjčování peněz a způsob, jak půjčené peníze vracet.

Standard finanční gramotnosti pro žáka 2. stupně je nastaven takto, resp. žák druhého stupně by měl mít tyto znalosti:

- oblast peněz:
  - nakládání s penězi,
  - tvorba ceny,
  - inflace,
- oblast hospodaření domácnosti:
  - rozpočet domácnosti, jeho možné typy a jejich odlišnosti,
  - základní práva spotřebitelů,
- oblast finančních produktů:



- služby bank (aktivní a pasivní),
- investiční možnosti,
- možnosti získání finančních prostředků,
- pojištění,
- úročení.

tzn. měl by být schopen popsat vliv inflace na hodnotu finančních prostředků, vysvětlit, jak má nabídka a poptávka vliv na tvorbu ceny, vysvětlit na základě nákladů, zisku a DPH tvorbu ceny, vysvětlit využití finančních nástrojů při hotovostním a bezhotovostním platebním styku. Žák druhého stupně byl měl být schopen sestavit jednoduchý rozpočet domácnosti, rozlišit příjmy a výdaje (včetně posouzení nutnosti je vynaložit) a vysvětlit rozdíly mezi vyrovnaným rozpočtem, schodkovým a přebytkovým. Dále by měl znát práva spotřebitelů a jak se bránit v případě, že je někdo poruší. Z oblasti finančních produktů je třeba znát fungování debetní a kreditní platební karty, vědět, kam uložit volné finanční prostředky, nebo kde je naopak získat, rozlišit jednotlivé druhy pojištění a posoudit jejich vhodnost a vysvětlit rozdíl mezi přijatým a placeným úrokem.<sup>16</sup>

#### 2.2.5 Standard finanční gramotnosti pro žáka střední školy a dospělé osobu

Standard finanční gramotnosti pro žáka střední školy je nastaven takto, resp. žák střední školy by měl mít tyto znalosti:

- oblast peněz:
  - placení v tuzemsku i zahraničí,
  - tvorba peněz,
  - inflace,
- oblast hospodaření domácnosti:
  - domácí rozpočet,
- oblast finančních produktů:

---

<sup>16</sup> Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách [online]. [cit. 2013-03-07]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/system-budovani-financi-gramotnosti-na-zakladnich-a-strednich-skolach>>, s. 12 – 13.

- přebytek finančních prostředků,
- nedostatek finančních prostředků,
- pojištění,
- oblast práv spotřebitelů:
  - předpisy na ochranu spotřebitele,
  - obsah smluv,

tzn. měl by být schopen používat běžné platební nástroje, směnit domácí měnu za cizí a naopak, orientovat se v kurzovním lístku, vědět, že cena je součet nákladů, zisku a DPH a umět cenu takto stanovit, vysvětlit diferenciaci ceny a být schopen rozlišit cenové triky a klamavé nabídky. Co se týče inflace, měl by být schopen vysvětlit její podstatu, důsledky na různé ekonomické veličiny a znát opatření, jak se důsledkům bránit. U domácího rozpočtu by měl být schopen rozlišit pravidelné a nepravidelné výdaje, sestavit rozpočet a určit, jak naložit s přebytkovým rozpočtem, nebo jak řešit rozpočet schodkový. S ohledem na své potřeby by měl být schopen vybrat nejvhodnější pojistný produkt. Měl by vědět, jak uplatnit práva spotřebitele či jaké důsledky může mít neznalost smluv, včetně všeobecných podmínek.<sup>17</sup>

### 2.3 Faktory ovlivňující nutnost finančního vzdělávání

Nutnost finančního vzdělávání si uvědomuje kromě státních institucí a Vlády čím dál tím více obyvatel. Pokud se na nutnost finančního vzdělávání podíváme z celostátního hlediska, dojdeme k závěrům, že je ovlivněna zejména těmito faktory, resp. těmito skupinami faktorů:

- faktory vnější:
  - politické,
  - ekonomické,
  - sociální,
  - technologické,

---

<sup>17</sup> Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách [online]. [cit. 2013-03-07]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/system-budovani-financni-gramotnosti-na-zakladnich-a-strednich-skolach>>, s. 13 – 14.

- faktory vnitřní:
  - vnitřní motivace
  - vnější motivace.

„Vnitřní faktory plynou z jednání konkrétních jedinců, kteří si svým chováním mohou vlastní nepříznivou situaci způsobit nebo ji posilovat. Důležitou roli v tomto případě hrají především povahové vlastnosti, sociální prostředí, vzdělání.“<sup>18</sup>

O faktorech vnějších bude pojednávat následující text.

### 2.3.1 Politické faktory

Politické faktory souvisí zejména s tím, že Česká republika není osamoceným státem, neboť je členem několika mezinárodních organizací, z jejíhož členství pro ni vyplývají určité povinnosti, kam mimo jiné patří aplikace finančního vzdělávání i do českého prostředí dle doporučení OECD a Evropské komise.

Do politických faktorů řadíme i oblast legislativy, která je s finančním vzděláváním úzce spojena. Člověk, který chce být finančně gramotný, musí totiž znát i základní práva a povinnosti vyplývající z jednotlivých zákonů, které se ho týkají, včetně schopnosti porozumět smlouvám a smluvním podmínkám.

### 2.3.2 Ekonomické faktory

Ekonomický faktor lze pokládat za faktor nejdůležitější, neboť je s financemi spojen přímo. Peníze totiž obklopují člověka každý den.

Ekonomické faktory ovlivňují nutnost finančního vzdělávání v tom smyslu, že je nutné, aby lidé byli schopni samostatně ekonomicky myslet a rozhodovat se v této oblasti.

Tato potřeba vznikla v souvislosti s tím, že Česká republika je otevřenou ekonomikou, kde jsou veřejně deklarovány ekonomické veličiny - např. výše hrubého domácího produktu (HDP), vývoj inflace a nezaměstnanosti, vývoj měnového kurzu, vývoj průměrné mzdy, její výše apod.

Finančně gramotný člověk musí být schopen vyvodit z makroekonomických veličin důsledky. Pokud např. bude klesat nezaměstnanost, znamená to, že bude v oběhu více

---

<sup>18</sup> DVOŘÁKOVÁ, Zuzana et al. Finanční vzdělávání pro střední školy – se sbírkou řešených příkladů na CD. s. 109.

finančních prostředků, což v důsledku způsobí, že poroste cenová hladina, tzn. dojde ke zvyšování inflace. Bude-li se ekonomice dařit, poroste hrubý domácí produkt a průměrná mzda. A naopak.

Mimo to musí být finančně gramotný člověk ekonomicky uvažovat v souvislosti se „svým rozpočtem“. Je nutné, aby věděl, jakým způsobem může spořit volné finanční prostředky, kde je může naopak získat, jak sestavit svůj domácí rozpočet a co dělat, pokud je přebytkový či schodkový.

### 2.3.3 Sociální faktory

Nutnost finančního vzdělávání ovlivňují i sociální faktory, kam řadíme zejména úroveň vzdělání, situaci na trhu práce, demografický vývoj, způsob trávení volného času, spotřebitelské preference nebo životní úroveň obyvatelstva.

Lze konstatovat, že čím vyšší bude úroveň vzdělání konkrétního člověka, tím je větší pravděpodobnost, že bude mít i vyšší úroveň finanční gramotnosti a naopak.

Sociální faktory úzce souvisejí i se situací na trhu práce, neboť společnost vytváří na jedince tlak, aby se orientovali v základních pojmech téměř ve všech oblastech, kam trh práce rovněž patří. Finančně gramotný člověk musí být tedy schopen posoudit důsledky nezaměstnanosti, její vliv na sociální politiku státu apod. Dochází k prolínání sociální a ekonomické oblasti finančního vzdělávání.

Způsob trávení volného času, spotřebitelské preference nebo životní úroveň obyvatelstva jsou spojeny s ekonomickými faktory také. Čím lépe se bude ekonomice dařit (vyjádřeno ekonomicky – poroste hrubý domácí produkt), tím lidé budou mít větší potřebu se vzdělávat a rozvíjet, neboť k tomu budou mít dostatek finančních prostředků. Dostatek finančních prostředků (tedy růst životní úrovně obyvatelstva) rovněž způsobuje změnu ve spotřebitelských preferencích, kdy občané vyhledávají takové produkty, které v dobách méně příznivých nevyhledávají. Např. pokud se bude zvyšovat životní úroveň obyvatel, bude se zvyšovat poptávka po úvěrových produktech, neboť lidé budou chtít více utrácet (např. budou chtít kupovat nemovitost). Naopak v době poklesu životní úrovně budou občané spíše spořit a budou vyhledávat spořicí produkty. I zde je jasné prolnutí sociální a ekonomické oblasti finančního vzdělávání.

### 2.3.4 Technologické faktory

S rozvojem technologií byla řada obyvatel postavena před aktuální potřebu rozšířit své finanční vzdělávání. Jak bylo řečeno v předchozím textu této práce, OECD s rozvojem technologií a telekomunikací spojuje vznik nových produktů ve finanční oblasti, které by bez těchto technologií nemohly existovat. Pokud jim chce člověk porozumět, musí nové technologie ovládat. Dá se předpokládat, že největší rozvoj produktových portfolií finančních institucí bude i nadále pokračovat v této oblasti a bude kopírovat její technologický rozvoj.

Běžnou součástí technologických faktorů je tedy ovládání počítačové techniky a mobilních telekomunikačních zařízení, bez kterých se dnes již málokdo obejde.<sup>19</sup>

## 2.4 Specifika vzdělávání dospělých

Alexander Dumas kdysi řekl: „Jak je možné, že malé děti jsou tak chytré a dospělí takoví hlupáci? Musí to být důsledek vzdělání.“<sup>20</sup>

Z výše uvedeného citátu vyplývá, že zatímco vzdělávání je úzce zaměřeno na děti, na dospělé osoby se již tak nesoustředí, neboť se předpokládá, že dospělí lidé vzdělání jsou. S ohledem na neustále se měnící „svět“ je třeba říci, že ne všichni jedinci jsou schopni všechny změny absorbovat a zejména je pochopit. To se týká obzvlášť seniorů, jejichž vzdělávání má svá specifika.

### 2.4.1 Vzdělávání dospělých

V oblasti vzdělávání dospělých došlo v posledních letech k zásadním změnám. Na základě růstu poptávky po vzdělávání dospělých (zejména seniorů) se vytvořila i nabídka. V dnešní době je možné vybrat si mezi rozmanitými nabídkami vzdělávacích příležitostí, které se liší svou kvantitou, kvalitou, strukturou i zaměřením.<sup>21</sup>

Strategie celoživotního učení, kterou schválila Vláda České republiky v roce 2007, říká, že „každému člověku by měly být poskytovány možnosti vzdělávat se v různých stádiích svého života a v souladu se svými možnostmi, potřebami a zájmy. Celoživotní

---

<sup>19</sup> DVOŘÁKOVÁ, Zuzana et al. Finanční vzdělávání pro střední školy – se sbírkou řešených příkladů na CD. s. 45 – 50.

<sup>20</sup> Infogram: Portál pro podporu informační gramotnosti [online]. [cit. 2013-03-07]. Dostupné z: <<http://www.infogram.cz/article.do?articleId=1339>>.

<sup>21</sup> Infogram: Portál pro podporu informační gramotnosti [online]. [cit. 2013-03-07]. Dostupné z: <<http://www.infogram.cz/article.do?articleId=1339>>.

učení chápe veškeré učení jako nepřerušenu kontinuitu „od kolébky do zralého věku“. Vysoce kvalitní základní a všeobecné vzdělávání pro všechny, od nejútlejšího dětství, je jeho základnou.“<sup>22</sup>

Ve vzdělávání dospělých se velmi často uplatňují dvě možné formy vzdělávání:

- vzdělávání ve škole (tzv. univerzity třetího věku, ale řadíme sem i různé semináře, školení apod.),
- vzdělávání mimo školu (kam řadíme zejména distanční vzdělávání, korespondenční studium nebo samostatné studium).<sup>23</sup>

#### 2.4.2 Specifika vzdělávání dospělých

Vzdělávání dospělých má svá specifika. Lze je shrnout do těchto oblastí:

- věk,
- motivace,
- bariéry.

Čím starší je člověk, který se chce vzdělávat, tím častěji se lze setkat s negativními důsledky stárnutí. Starší člověk se obvykle hůře soustředí, hůře si pamatuje, je těžší udržet jeho pozornost. Na druhou stranu z těchto lidí velmi často číší touha po vzdělání, neboť jsou to ni sami, kdo se rozhodli dále na sobě pracovat.

Dalším specifikem vzdělávání dospělých je motivace. Pokud hovoříme o motivaci, můžeme hovořit o motivaci vnitřní (vnitřní pohnutky, které vedou člověka k tomu, aby se choval žádoucím způsobem) nebo motivaci vnější, kdy je člověk motivován ke vzdělávání svým okolím.

Odborníci se shodují na tom, že nejdůležitější při vzdělávání dospělých je podporovat jejich aktivitu a samostatnost prostřednictvím pozitivní motivace. Dospělé osoby potřebují slyšet, že vzdělávání je pro ně užitečné, neboť jim může přinést potřebné znalosti a dovednosti, zábavu, nové přátele, ale také finanční prostředky či jiný úspěch.

---

<sup>22</sup> Strategie celoživotního učení ČR [online]. [cit. 2013-03-07]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>>.

<sup>23</sup> PLAMÍNEK, Jiří. Vzdělávání dospělých. s. 38 – 41.

U starších lidí je třeba odstraňovat bariéry vzdělávání, ke kterým velmi často patří obava z jejich selhání, neúspěchu. Čím více se budou vzdělávací aktivity dospělých zaměřovat na praxi, tím méně bariér bude ve vzdělávání dospělých existovat.

Nejčastější obavou, se kterou se lze u starších lidí v souvislosti se vzděláváním setkat, je skutečnost, že mají často nedostatečnou úroveň počítačové a informační gramotnosti, která je ke vzdělávání nezbytná. Jak bylo řečeno výše, teprve praxí a trpělivým vysvětlováním se tyto bariéry daří odbourávat, což může starším lidem pomoci orientovat se lépe ve světě financí a zlepšovat svoji úroveň finanční gramotnosti.

„Zatímco děti jsou učitelem formovanými „nepopsanými listy“, dospělí studenti jsou osobnostmi plnými zkušeností, jež nelze opomíjet. A právě uznávání již nabytých zkušeností a znalostí zájemců o vzdělání je jedním z hlavních principů, které je potřeba dodržovat.“<sup>24</sup>

## 2.5 Výukové metody, jejich klasifikace a charakteristika

### 2.5.1 Výuková metoda

Výuková metoda představuje „koordinovaný systém vyučovacích činností učitele a učebních aktivit žáka, který je zaměřen na dosažení učitelem stanovených a žákem akceptovaných výukových cílů.“<sup>25</sup>

Odborníci se shodují na tom, že hlavní funkce výukové metody spočívá v její regulaci či autoregulaci učení.

V souvislosti se vzděláváním dospělých se hovoří spíše o její autoregulační funkci, tzn. funkci, kdy se dospělí učí kontrolovat a korigovat svoje vzdělávání tak, aby se na ně přesouvala odpovědnost za dosaženou úroveň vzdělání.<sup>26</sup>

---

<sup>24</sup> Infogram: Portál pro podporu informační gramotnosti [online]. [cit. 2013-03-07]. Dostupné z: <<http://www.infogram.cz/article.do?articleId=1339>>.

<sup>25</sup> KOSÍKOVÁ, Věra. Psychologie ve vzdělávání a její psychodidaktické aspekty. s. 84.

<sup>26</sup> KOSÍKOVÁ, Věra. Psychologie ve vzdělávání a její psychodidaktické aspekty. s. 85.

### 2.5.2 Stručná klasifikace výukových metod

V odborné literatuře je možné se setkat s celou řadou klasifikací výukových metod. Z toho vyplývá, že odborníci se neshodují na jednotné klasifikaci. Nejčastěji se ale objevuje klasifikace (členění) dle Maňáka, který rozlišuje tyto výukové metody:

- metody podle pramene poznání a typu poznatku:
  - slovní (např. monologické a dialogické metody, metody písemných prací, metody práce s textem apod.),
  - názorně demonstrační (např. pozorování, projekce, demonstrování apod.),
  - praktické (např. osvojování si znalostí a dovedností, laboratorní činnosti, pracovní činnosti, vyhledávání informací apod.),
- metody podle aktivity a samostatnosti žáků:
  - sdělovací,
  - samostatná práce,
  - bádání, výzkum apod.,
- metody podle myšlenkových operací:
  - srovnávací,
  - induktivní,
  - deduktivní,
  - analyticko-syntetické,
- metody podle fáze výchovně – vzdělávacího procesu:
  - motivační,
  - expoziční,
  - fixační,
  - diagnostické,
  - aplikační,
- metody podle výukových forem a prostředků:



- kombinace metod s vyučovacími formami,
- kombinace metod s vyučovacími pomůckami,
- aktivizující metody:
  - diskusní,
  - situační,
  - inscenační,
  - didaktické hry,
  - specifické metody.<sup>27</sup>

V následujícím textu budou podrobněji charakterizovány takové druhy metod, které jsou vhodné pro vzdělávání seniorů, u kterých předpokládáme, že se budou chtít vzdělávat v oblasti finanční gramotnosti spíše samostudiem než organizovanou výukou v různé podobě.

### 2.5.3 Charakteristika vybraných výukových metod vhodných pro vzdělávání seniorů

Pro vzdělávání seniorů byly vybrány tyto výukové metody:

- slovní (práce s textem),
- praktické (osvojování si znalostí a dovedností, vyhledávání informací),

Slovní metoda v podobě práce s textem patří k základním výukovým metodám. Její princip spočívá ve zpracovávání textových informací, na jejichž základě ten, kdo text studuje, získá nové poznatky nebo si rozšíří či prohloubí nebo upevní poznatky stávající.

Odborníci upozorňují na fakt, že pouhé čtení textu nestačí, neboť je nutné, aby ten, kdo text čte, text pochopil a dokázal z něj vyvodit závěry.

---

<sup>27</sup> ZORMANOVÁ, Lucie. Výukové metody v pedagogice. s. 14 – 15.

Textem může být cokoliv – odborná učebnice, učební texty, příručky, encyklopedie, odborná literatura i beletrie, internetové články, ale také např. výpisky, které vznikly samostudiem.

Aby text studujícího zaujal, je třeba, aby z něj studující získával podněty i k dalším samostatným činnostem (např. vyhledávání si doplňujících či souvisejících informací, vlastní analýzy, průzkumy apod.).

V souvislosti s prací s textem je důležité si uvědomit, že těžiště této výukové metody není v pouhém zapamatování si nastudovaných informací, nýbrž jejich pochopení, které povede k tomu, že studující bude schopen získané znalosti a dovednosti aplikovat v praktickém životě, což souvisí s další zmiňovanou metodou.<sup>28</sup>

Druhou zmiňovanou výukovou metodou je metoda praktická, konkrétně osvojování si znalostí a dovedností a vyhledávání praktických informací. Její smysl spočívá v tom, že na základě metody slovní (práce s textem) bude studující připraven k vykonávání určité činnosti. Může se jednat např. o vypočítání matematického příkladu, provedení analýzy apod.

Je třeba si uvědomit, že proces utváření si dovedností, resp. jejich aplikace v praktickém životě, je postupný a záleží na typu studujícího, jak rychle se mu podaří přenést získané znalosti do praktického života.<sup>29</sup>

---

<sup>28</sup> ŽÁK, Vojtěch. Metody a formy výuky. s. 17 – 18.

<sup>29</sup> ŽÁK, Vojtěch. Metody a formy výuky. s. 19 – 20.

### 3 APLIKAČNÍ ČÁST

Cílem aplikační části je ukázat praktické využití informací z oblasti finanční gramotnosti. Tato část bude koncipována jako výukový materiál pro seniory, který bude přizpůsoben jejich potřebám, podle kterých bude rozdělen do několika kapitol. Na konci každé z nich budou mít možnost si ověřit získané znalosti ve vědomostním testu. Jednotlivé kurzy nebudou rozpracovány dopodrobna, jen rámcově načrtnou obsah a předpokládanou časovou dotaci.

Nástin výukového materiálu může sloužit odborné a laické veřejnosti všech věkových kategorií.

#### 3.1 Každodenní život

Popis: Cílem kurzu bude posílení peněžní, cenové i rozpočtové gramotnosti účastníků a dalších oblastí, kde je nutná znalost finanční gramotnosti - reklamace, elektronické bankovníctví, a to především seniorů, kteří spoustu informací sice znají, ale již (v některých případech ještě) je neumí správně propojovat.

Kurz je realizován v 5 blocích podle tématu.

Výhodou kurzu je hlavně jeho komplexnost. Nepopisuje jednotlivá témata do hloubky, ale poskytuje základní informace, a tím případně otevírá cestu pro absolvování dalších, už pokročilejších kurzů.

Metody: brainstorming, práce s textem, diskuze, tvořivé drama a další metody myšlenkových operací - viz poznámky u konkrétního bloku

Čas: doporučení 5x 150 min (i s pauzami pro lepší udržení koncentrace) + závěrečný test (cca 35 - 45 min); možnost zúčastnit se jen vybraného bloku

Počet účastníků: 5 - 8, je nutné zajistit individuální přístup a zajistit dostatečné pochopení látky

Pomůcky pro účastníky: psací potřeby, poznámkový blok

Pomůcky lektora: texty, flipchart/ whiteboard, psací potřeby, lepicí páska; pro kurz elektronického bankovníctví nutný přístup k počítači

Motivace: Aby člověk uspěl v dnešní médii ovládané době, musí si kromě jiného osvojit i znalosti a dovednosti z oblasti finanční gramotnosti. V případě seniorů to platí o to víc, protože jsou obecně kvůli své důvěřivosti a vděku za pomoc či lichotku náchylnější k manipulaci. Kurz se proto zaměří na to, naučit seniory správně uplatňovat práva spotřebitele, rozpoznat klamavou nabídku - jak cenovou, tak finanční (nevýhodné úvěry), využívat pomoci moderních technologií a díky pochopení souvislostí lépe chápat dopady různých politických rozhodnutí.

Poznámky: Celkově platí, že vše musí být zaměřeno na praxi, teorie proto bude minimálně a bude se akceptovat používání laických až lidových výrazů a slovních spojení.

Požadavky na lektora: Pedagog s ekonomickým vzděláním, stačí středoškolská úroveň znalostí (viz kapitola 2.2.5) a praxí se seniory.

Kdo může kurz nabízet: kvůli komplexnosti spíše různá vzdělávací střediska, možnost nabízet domům pro seniory nebo i při dlouhodobých pobytech v nemocnicích apod.

### 1) cenová gramotnost

Gramotnost cenová je chápána jako schopnost člověka porozumět cenovým mechanismům a inflaci. Kurz obsahuje 3 základní oblasti:

a) cena - z čeho se skládá, co ji určuje, tržní principy, diferenciací ceny

b) cenové triky a klamavé nabídky - zboží v akci, předváděcí akce

c) inlace - podstata, důsledky, obrana

ad a) metody brainstormingu a diskuze; Proč stojí výrobek A v různých obchodech různou cenu? Jaký vliv má na cenu množství zboží a velikost výrobku (káva za "100 Kč" - 100g a 125g apod.).

ad b) metody diskuze, kazuistiky; Jaké cenové triky znáte? Je zboží v akci výhodnější? Jak poznáte, že zboží skutečně potřebujete? Kdy jste se cítili být oklamáni? Zúčastnili jste se už nějaké předváděcí akce? (Jaké z toho máte zážitky/ pocity?...)

ad c) metody výkladu, kazuistiky; Kdy vzniká inflace? Je inflace vždy negativní? Jak se lze proti inflaci bránit? Co znamená inflace v běžném životě?

## 2) peněžní gramotnost

Peněžní gramotnost představuje znalosti nutné pro správu hotovostních a bezhotovostních finančních prostředků, správu souvisejících finančních nástrojů a používání těchto prostředků.

a) platební nástroje - hotovost, kreditní a debetní karty

b) kurzovní lístek

c) spoření - základní informace o možnostech; pro toto téma bude vytvořen samostatný kurz s konkrétními nabídkami, jejich porovnáním apod.; spoření u seniorů je specifické, protože nelze využít dlouhodobých vkladů

ad a) metody brainstormingu, diskuze, praktické úkoly; Proč je výhodné využívat platebních karet? Jaký je rozdíl mezi kreditní a debetní kartou? Kdy je vhodné využívat kreditní karty

ad b) práce s textem (obrázek kurzovního lístku a k tomu příklady), výklad; Kdy je výhodné nakoupit cizí měnu? A kdy naopak prodat? Je nutné kupovat cizí měnu? Jak mohu přijmout peníze ze zahraničí? S jakými poplatky mám počítat při nákupu a prodeji cizí měny?

ad c) metody výkladu, práce s textem, diskuze; Jak se dá spořit? Kdy je nutné spořit? Kolik by měl mít člověk naspořeno?

## 3) rozpočtová gramotnost

Gramotností rozpočtovou rozumíme znalosti a dovednosti, které jsou nutné pro správu osobního či rodinného rozpočtu. Řadíme sem nejenom správu finančních aktiv (tzn. finančních prostředků, které má člověk k dispozici), ale také správu finančních závazků (tzn. finančních prostředků, které člověku de facto nepatří).

a) domácí rozpočet - složky rozpočtu, schodkový a přebytkový rozpočet

b) úvěry a půjčky - úrok, RPSN, podvodné půjčky

c) investice, zabezpečení - základní informace o možnostech; pro toto téma bude vytvořen samostatný kurz s konkrétními nabídkami, jejich porovnáním apod.; stejně jako u spoření je nutné respektovat věk seniorů a nenabízet produkty s nutnou dlouholetou účastí

ad a) metody brainstormingu, diskuze, kazuistiky, praktické úkoly; Jak vypadá váš domácí rozpočet? Co vše patří do domácího rozpočtu? Co dělat v případě schodkového rozpočtu? A co v případě přebytkového?

ad b) metody výkladu; Jak poznáte výhodnou půjčku? Jaké jsou znaky podvodné půjčky? Kdo vše poskytuje půjčky?

ad c) metody výkladu, brainstorming/ diskuze; Co se dá označit za dobrou investici? Kdy se vyplatí investovat? Co je to návratnost investic?

#### 4) reklamace

Takřka denně se dostáváme do role spotřebitele při koupi zboží či služeb, nezdá se, že je nutné zboží tzv. reklamovat, což nemusí být vždy jednoduché. Toto téma je velmi obšírné a odkazuje na mnoho zákonů a situací, vybrány proto byly jen 3 základní oblasti, které se seniorů týkají.

##### a) záruční lhůta

##### b) reklamace v obchodech

##### c) zásilkový prodej a prodej mimo provozovnu - nákupy přes internet, podomní prodej

ad a) metody výkladu, práce s textem (třeba mít tabulku různých standardních záručních dob); Co je to záruční lhůta a jak dlouho trvá? Je vždy stejná? Co vše kryje záruka? Lze zboží reklamovat i po záruční době? Pokud ano, za jakých podmínek?

ad b) výklad, tvořivé drama (scénka "Jak reklamovat nový mobilní telefon/ počítač<sup>30</sup>"); Jaká jsou práva spotřebitele? Jak by měla reklamace probíhat? Je prodejce vždy povinen uznat reklamaci?

ad c) výklad, kazuistiky; Jaká jsou specifika zásilkového prodeje a prodeje mimo provozovnu? Na co si dávat pozor? Lze zboží vrátit bez udání důvodu? Může reklamaci vyřizovat někdo jiný (třeba syn, vnouče...)?

#### 5) e-banking

Elektronické bankovníctví (ať už s využitím počítače nebo smartphonů) je v dnešní době téměř nezbytnou znalostí. Výhoda pro seniory spočívá v tom, že si své finance

---

<sup>30</sup> vybráno záměrně, pro seniory je těžší reklamovat předmět, u kterého přesně neznají jeho vlastnosti a možnosti, nechají se proto často snadno a neprávem odbýt

mohou kontrolovat v pohodlí domova a nemusí podnikat leckdy strastiplné cesty na pobočku. Pokud zrovna netrpí technofobií, bývají nadšení z faktu, že se na stará kolena naučili ovládat "novou věc". Více než v jiných oblastech je ale důležitá trpělivost a pomalý postup - podobně jako u malých dětí. Učí se pro ně naprosto novou věc, nic není samozřejmé a lehké. Opět byly vybrány 3 oblasti výuky.

a) bankomaty

b) internet banking

c) banka v mobilu

Cílem tohoto bloku je hlavně informovat o možnostech, výhodách i případných rizicích využití těchto technologií. Důvodem je, že každá banka má trochu jiné aplikace a bylo by proto vhodnější pracovat v reálném prostředí, což z hlediska ochrany osobních údajů apod. není v rámci tohoto tématu vhodné. Rozhodně by nebylo na škodu vytvořit pro toto školení fiktivní program bankomatu, aby se naučily ovládat alespoň jej. Důraz musí být kladen hlavně na bezpečnost užívání, která je stále vyšší než při placení pouze v hotovosti apod.

ad a) výklad, praktická cvičení; Kde všude jsou bankomaty? Jaký je k nim přístup? Mohu využít jakýkoliv bankomat? Na co si dávat pozor při používání bankomatu? Je možné nechat si změnit PIN kód?

ad b) výklad, diskuze, kazuistiky, demonstrace; Jaké jsou výhody internetové banky? Jaké jsou možnosti aplikací? Na co si dávat pozor? Je nutný přístup k internetu? Je možné zvětšit písmena a upravit si vzhled, způsob přihlašování apod.?

ad c) výklad, demonstrace; Jaké jsou výhody banky v mobilu? Jaké jsou možnosti aplikace? Zvládl by to můj telefon? Na co si dávat pozor?

## 6) TEST

Absolvent kurzů by měl umět ekonomicky uvažovat v souvislosti se svým rozpočtem. Je nutné, aby věděl, jakým způsobem může spořit volné finanční prostředky, kde je může naopak získat, jak sestavit svůj domácí rozpočet a co dělat, pokud je přebytkový či schodkový. Měl by být schopen používat běžné platební nástroje, směnit domácí měnu za cizí a naopak, orientovat se v kurzovním lístku, vědět, že cena je součet nákladů, zisku a DPH a umět cenu takto stanovit, vysvětlit diferenciaci ceny a být

schopen rozlišit cenové triky a hlavně klamavé nabídky. Co se týče inflace, měl by být schopen vysvětlit její podstatu, důsledky na různé ekonomické veličiny a znát opatření, jak se důsledkům bránit. Měl by vědět, jak uplatnit práva spotřebitele či jaké důsledky může mít neznalost smluv, včetně všeobecných podmínek. Dále by měl být schopen alespoň popsat výhody a nevýhody elektronického bankovníctví, ideálně je aktivně využívat.

Test může sloužit i pro zhodnocení úrovně znalostí před vstupem do kurzu (jestli je potřeba kurz absolvovat) a případně pak nabídnout pokročilejší kurzy, třeba na investování apod.

Také by bylo možné vytvořit testy jen na konkrétní moduly, pokud by se někdo zúčastnil jen části. Pro potřeby této bakalářské práce byl ale vytvořen test souhrnný pro ověření jen těch nejdůležitějších znalostí.

Test je uveden i s výsledky (za testem), a to kvůli lepšímu pochopení úrovně znalostí, která se po seniorech bude vyžadovat.

Reálný test bude nutné seniorům ještě přizpůsobit - zvětšit písmo, poskytnout dostatečný prostor pro odpovědi apod.

Čas potřebný k vyplnění testu je pro seniory přibližně 35 - 45 minut.

1) Vyjmenujte alespoň 3 důvody, jak je možné, že 250g máslo od Madety stojí v různých obchodech různou cenu (3):

---

---

2) Vyjmenujte alespoň 3 znaky klamavé nabídky (3):

---

---

3) Jak se lze bránit proti inflaci? (3)

---

---

4) Vyjmenujte alespoň 3 výhody elektronického bankovníctví (3):



---

---

5) Na co je nutné dávat si pozor při používání bankomatu? (3)

---

---

6) Následujícím úkonům přiřadte míru bezpečnosti (1 nepříliš bezpečné/ velké riziko zneužití, 2 středně bezpečné/ nízké riziko zneužití, 3 bezpečné/ velmi malé riziko zneužití); hodnocení se může opakovat! (5)

a) platba hotovostí, držení hotovosti \_\_\_\_\_

b) využití bankomatů \_\_\_\_\_

c) využití internetbanky \_\_\_\_\_

d) platba přes internet \_\_\_\_\_

e) platba faktury apod. na překážce/ poště \_\_\_\_\_

7) Co lze dělat v případě schodkového rozpočtu? (3)

---

---

8) Jak lze výhodně spořit? (3)

---

---

9) Jak lze výhodně investovat? (3)

---

---

10) Jak lze poznat nevýhodnou půjčku? Vyjmenujte alespoň 3 znaky. (3)

---

---

11) Zakroužkujte správnou odpověď. Zboží nakoupené přes internet či v rámci jiného zásilkového prodeje zpravidla (1) :

a) nelze vrátit bez udání důvodu, je ale možné reklamovat pro vadu

- b) lze bez udání důvodu vrátit do 14 dnů od doručení
- c) lze vrátit do 30 dní od obdržení, je ale nutné udat důvod odmítnutí

12) Mohu vrátit zboží, pokud si prodejce pozvu přímo do domu? (1)

- a) ano
- b) ne

13) Může za mě reklamaci vyřídit někdo jiný (potomci apod.)? (1)

- a) ano
- b) ne

### Výsledky<sup>31</sup>:

1) druh obchodu (velkoobchod, malá večerka...), akční nabídka, konkurence, snaha o vyšší zisk, apod.

2) cena neodpovídá kvalitě či reálným nákladům na výrobu, čist etikety - tuňákový salát bez tuňáka, vytváření nátlaku či manipulace, neznámá značka, atd.

3) prevence (aby byly minimalizovány případné důsledky), volební účast (ovlivní politiku státu), vytváření rezerv, rozumné investice, atd.

4) nemusí se chodit na pobočku, neomezená přístupnost, rychlý přístup k informacím, možnost vytváření rozpočtů či grafů příjmů a výdajů, apod.

5) zda mám správný bankomat a správnou kartu (třeba kvůli poplatkům za výběr, z kreditní karty se nevyplatí vybírat), zakrytí PIN-kódu, pamatovat si správný PIN (aby nedošlo k zablokování)

6) a - 1, b - 2 (riziko zneužití PIN-kódu), c - 3, d - 2, e - 2 (kvůli držení hotovosti)

7) důležitá je hlavně prevence - mít vytvořenou finanční rezervu, dále revize rozpočtu (příjmy/ výdaje), domluvit splátkové kalendáře apod. Velmi nevhodné je situaci řešit dalšími půjčkami (začarovaný kruh).

8) spořicí účty, stavební spoření, další spořicí produkty (pojištění apod.)

9) investice do zlata, nemovitostí, akcie, státní dluhopisy, termínované vklady

---

<sup>31</sup> nelze vypsát všechny správné odpovědi, záleží na konkrétních zkušenostech účastníka a probírané látce (i tu lze přizpůsobit apod.); bude proto nutné výsledky posuzovat individuálně

10) neznámá, často nebankovní společnost, nutnost volat drahé telefonní linky, vysoký úvěr i RPSN, neúměrně vysoké poplatky za pořízení a vedení účtu, nemožnost předčasného splacení či změny výše splátek apod.

11) b - §53 Občanského zákoníku, odst. 7<sup>32</sup>

12) ne, v tomto případě nelze zboží vrátit do 14 dnů bez udání důvodu, jak bylo uvedeno v odpovědi na otázku 11). Tohoto se často zneužívá, musí se hlídat, zda v kupní smlouvě není formulka o tom, že si kupující prodávajícího pozval za účelem uzavření smlouvy<sup>33</sup>

13) samozřejmě ano, v případě potřeby i právní zástupce, nutné je mít pouze záručí list či jiný doklad potvrzující koupi

V testu je možné získat 32 bodů.

**Tabulka 1 Hodnocení testu obecné finanční gramotnosti**

| Počet bodů | Procentní hranice (cca) | Výsledná známka |
|------------|-------------------------|-----------------|
| 32 - 29    | 100 - 90%               | 1               |
| 28 - 22    | 89 - 70%                | 2               |
| 21 - 13    | 69 - 40%                | 3               |
| 12 - 6     | 39 - 20%                | 4               |
| 5 -        | 19% -                   | 5               |

zdroj: vlastní zpracování

### 3.2 Spořicí a investiční produkty

Popis: Cílem kurzu bude posílení znalostí o spořicích produktech, jako jsou spořicí účty, stavební spoření, další spořicí produkty (pojištění apod.). Dále posílení znalostí o investičních produktech jako investice do zlata, nemovitostí, komodit, akcie, státní dluhopisy, případně termínované vklady.

<sup>32</sup> Houdek, Daniel: Jak úspěšně reklamovat. s. 70.

<sup>33</sup> Houdek, Daniel: Jak úspěšně reklamovat. s. 72.

Metody: brainstorming, práce s textem, diskuze, praktická cvičení a další metody myšlenkových operací

Čas: 2x 120 min (spořicí a investiční část) + přestávky

Počet účastníků: 5 - 15

Pomůcky pro účastníky: psací potřeby, poznámkový blok, kalkulačka

Pomůcky lektora: výukový materiál, flipchart/ whiteboard, psací potřeby, lepicí páska

Motivace: Pro seniory je více než kdy dříve potřebné naučit se tvořit finanční rezervy, tento kurz podrobněji odhalí způsoby, jak toho dosáhnout. Mnoho seniorů navíc řeší otázku, jak to udělat, aby po mě mohli potomci něco zdědit. Pokud je pak z nějakého důvodu nedostatečné spoření, je investování krokem správným směrem.

Poznámky: Celkově opět platí, že vše musí být zaměřeno na praxi, praktické příklady musí převažovat nad teorií a je nutné akceptovat používání laických až lidových výrazů a slovních spojení seniorů. Je nutné respektovat věk účastníků, tedy nenabízet produkty, kde je nutná dlouholetá účast či by bylo nějak obtížné peníze získat v dědickém řízení.

Požadavky na lektora: Pedagog či zaměstnanec peněžní instituce s ekonomickým vzděláním, s velmi dobrým přehledem o produktech současných i minulých. Výrazným plusem je praxe se seniory.

Kdo může kurz nabízet: různé peněžní instituce včetně bank, případně vzdělávací střediska

Kurz se pokusí odpovědět na otázky: Jak zajistit, aby se měsíční příjem nesnižoval (inlace) a spíše se zvyšoval? Kdy je vhodné začít spořit? Jaké jsou nejběžnější kanály? Jak se dá investovat? Zajistí mi někdo zisk? Budu se muset o investice nějak starat nebo lze vydělávat "bez práce"? Jaký produkt je obecně nejlepší pro důchodce? Jaké jsou vstupní poplatky investic?

- běžný účet, spořicí účet, termínovaný účet, pojišťovny, podílové investování, komodity, stavební spoření, zlato a diamanty, státní dluhopisy, akcie

## TEST:

Test je uveden i s výsledky (za testem), a to kvůli naznačení úrovně znalostí, která se po seniorech bude vyžadovat.

Reálný test bude nutné seniorům ještě přizpůsobit - zvětšit písmo, poskytnout dostatečný prostor pro odpovědi apod.

Čas potřebný k vyplnění testu je pro seniory přibližně 30 - 40 minut.

1) Dokáže spořit i běžný účet? Popište případnou výhodnost. (2)

---

---

2) Jaký je hlavní rozdíl mezi spořicí a běžným účtem? (1)

---

---

3) V čem jsou specifické termínované vklady? (1)

---

4) Jsou spořicí produkty pojišťoven nějak ze zákona pojištěny? (1)

a) ano

b) ne

5) Čím se liší spoření od investování? (1)

---

---

6) Jaká je základní rada pro vybírání investice? (1)

---

---

7) Jak funguje podílové investování? (1)

---

---

8) Jmenujte 3 komodity, se kterými se obchoduje. (3)

---

---

9) Na jakých dvou faktorech je závislý výnos stavebního spoření? (2)

---

---

10) Jsou státní dluhopisy vhodné i pro drobné investory? (1)

a) ano

b) ne

### Výsledky:

1) dokáže, ale je to ze všech produktů nejméně výhodné, protože úročení se blíží nule, "což znamená, že vám nepřináší žádný či velmi malý úrok, a navíc vám z objemu vkladů pravidelně odkrajují poplatky bank."<sup>34</sup>

2) účelem spořicího účtu je sdružování finančních prostředků, což je výhodné jak pro banku, tak i klienta, protože se zde nechávají peníze zhodnocovat a moc se na ně nesahá. "Pozor – na trhu se objevují tzv. spořicí účty, které mají výpovědní lhůtu. O nich bychom měli hovořit spíše jako o termínovaných vkladech."<sup>35</sup>

3) výpovědní lhůtou

4) ne, je to škoda, protože třeba produkt Grant fix od Uniqa pojišťovny nabízí zhodnocení 18,68% během 5 let<sup>36</sup> - tedy doby, kterou si většina seniorů ještě může dovolit

5) zejména tím, že u spořicích účtů je definován výnos, u investičních ne - tedy může se vydělat i prodělat

6) Vybírejte podle toho, čemu rozumíte a o čem máte dostatek informací.<sup>37</sup>

---

<sup>34</sup> Kde a jak spořit? Možností je několik.... In: Bankovnípoplatky.com [online]. ČTK a The Associated Press (AP), 2012 [cit. 2013-05-12]. Dostupné z: <http://www.bankovnipoplatky.com/kde-a-jak-sporit-moznosti-je-nekolik-19158.html>

<sup>35</sup> tamtéž

<sup>36</sup> Kde a jak spořit? Možností je několik.... In: Bankovnípoplatky.com [online]. ČTK a The Associated Press (AP), 2012 [cit. 2013-05-12]. Dostupné z: <http://www.bankovnipoplatky.com/kde-a-jak-sporit-moznosti-je-nekolik-19158.html>

7) "Střadatelé jednorázově nebo pravidelně přispívají svými prostředky fondu na „jednu hromadu“, kterou dostane na starosti investor a ten se jí snaží pomocí různých investic co nejvíce zhodnotit."<sup>38</sup>

8) "Komoditou v investičním hledisku nazýváme suroviny, jež jsou vzácné a běžně je spotřebováváme v našich životech. Mezi nejoblíbenější řadíme ropu, zlato, platinu, obiloviny, olejniny, hliník nebo měď. Ceny komodit jsou určovány poptávkou a nabídkou na světových trzích. [...] Diamanty jsou vnímány jako specifický investiční nástroj, jehož cena plyne z velké vzácnosti a velké likvidity."<sup>39</sup>

9) na úrokové sazbě a výši státní podpory<sup>40</sup>

10) ano, minimálně se může koupit 1 000 kusů spořicíh státních dluhopisů v celkové jmenovité hodnotě 1 000 Kč (1 ks spořicího státního dluhopisu má jmenovitou hodnotu 1 Kč).<sup>41</sup>

V testu je možné získat 14 bodů.

---

<sup>37</sup> 10 rad jak investovat: Rada třetí. In: Jakinvestovat.kvalitne [online]. 2013 [cit. 2013-05-12]. Dostupné z: <http://www.jakinvestovat.kvalitne.cz/radatreti.html>

<sup>38</sup> Kde a jak spořit? Možností je několik.... In: Bankovnipoplatky.com [online]. ČTK a The Associated Press (AP), 2012 [cit. 2013-05-12]. Dostupné z: <http://www.bankovnipoplatky.com/kde-a-jak-sporit-moznosti-je-nekolik-19158.html>

<sup>39</sup> tamtéž

<sup>40</sup> tamtéž

<sup>41</sup> tamtéž

**Tabulka 2 Hodnocení testu spořicíh a investičních produktů**

| Počet bodů | Procentní hranice (cca) | Výsledná známka |
|------------|-------------------------|-----------------|
| 14 - 13    | 100 - 90%               | 1               |
| 12 - 10    | 89 - 70%                | 2               |
| 9 - 6      | 69 - 40%                | 3               |
| 5 - 3      | 39 - 20%                | 4               |
| 2 -        | 19% -                   | 5               |

zdroj: vlastní zpracování

### 3.3 Úvěrové produkty

Popis: Cílem kurzu bude posílení znalostí o různých úvěrových produktech, rozpoznání špatných půjček a vytvoření rovnováhy v rodinném rozpočtu.

Metody: brainstorming, práce s textem, diskuze, kazuistiky a praktická cvičení, další metody myšlenkových operací

Čas: 1x 180 min + 2x přestávka

Počet účastníků: 5 - 10

Pomůcky pro účastníky: psací potřeby, poznámkový blok, kalkulačka

Pomůcky lektora: výukový materiál, flipchart/ whiteboard, psací potřeby, lepicí páska

Motivace: Senioři se velice často dostávají do situace, kdy si prostě musí půjčit, ať už po sebe či pro své nejbližší. Tento kurz pomůže udržet finanční zdraví rozpočtu.

Poznámky: I v tomto bloku platí, že vše musí být zaměřeno na praxi, praktické příklady musí převažovat nad teorií a je nutné akceptovat používání laických až lidových výrazů a slovních spojení seniorů. Je nutné respektovat věk účastníků, být trpělivý a emočně stabilní, protože lze předpokládat, že takovýto kurz si zvolí někdo, kdo bude chtít pomoci z bludného kruhu předlužení.



Pokud by někdo stál o revizi vlastního rozpočtu kvůli vysoké zadluženosti, je nutné domluvit osobní schůzku, tento kurz není určen k odstraňování individuálních tíživých situací, je spíše jejich prevencí a návodem.

Požadavky na lektora: Pedagog či zaměstnanec peněžní instituce s ekonomickým vzděláním, s velmi dobrým přehledem o produktech současných i minulých. Výrazným plusem je praxe se seniory, zkušenost se zadlužením a emoční stabilita.

Kdo může kurz nabízet: různé peněžní instituce včetně bank, případně vzdělávací střediska

"Ze všech stran se na nás valí reklamy na výhodné a ještě výhodnější půjčky a člověk má dojem, že zadlužit se je úplně běžné a normální, dokonce moderní. Ale půjčka znamená závazek, ke kterému bychom měli přistupovat zodpovědně."<sup>42</sup>

Kurz se pokusí odpovědět na následující otázky: Kdy je možné se zadlužit? Kdy je lepší si peníze na vysněnou věc našetřit? Potřebujeme skutečně zrovna tu a tu konkrétní půjčku? (Dovolují vaše finanční poměry vzít si tento úvěr?) Jaký je rozdíl mezi dobrým a co špatným úvěrem? Kolik z rodinného rozpočtu je ještě "zdravé" na půjčku obětovat a kdy už se vystavujeme riziku s problémovým splácením? Co bychom měli vědět před tím, než si úvěr vezmete? Co je RPSN?

- výhody a nevýhody půjček, krátkodobé a dlouhodobé půjčky, dobrý a špatný úvěr, přehled bank a známých/ ověřených finančních společností poskytujících úvěry, zdravý rozpočet (i s reflexí půjček), kreditní karty, spotřebitelské úvěry, leasing, hypotéky, úvěr ze stavebního spoření, možnost využití online kalkulaček

## TEST

Test je uveden i s výsledky (za testem), a to kvůli lepšímu pochopení úrovně znalostí, která se po seniorech bude vyžadovat.

Reálný test bude nutné seniorům ještě přizpůsobit - zvětšit písmo, poskytnout dostatečný prostor pro odpovědi apod.

Čas potřebný k vyplnění testu je pro seniory přibližně 20 - 25 minut.

---

<sup>42</sup> Jak se žije na dluh. In: Penize.cz [online]. Partners media, s.r.o, 2000 - 2013 [cit. 2013-05-12]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/18162-jak-se-zije-na-dluh>

1) Jaké jsou hlavní přednosti půjčky? (2)

---

---

2) Je vhodné v seniorském věku uzavírat pojištění pro neschopnost splácet? (1)

a) ano

b) ne

3) Jaká zásada platí při rozhodování nad délkou splácení úvěru? (2)

---

---

4) Co je hlavním znakem špatného úvěru? (1)

---

---

5) Jaká jsou pozitiva úvěrů a hypoték oproti kreditním kartám a spotřebitelským půjčkám? Vyjmenujte 2 důvody. (2)

---

---

6) Vyjmenujte alespoň 5 známých a solidních poskytovatelů spotřebitelských půjček. (5)

---

---

7) Jaké je maximální procento, kterého může dosáhnout součet všech úvěrů v rámci měsíčnímu příjmu domácnosti? (1)\_\_\_\_\_

8) Jak vysoká by měla být finanční rezerva pro nenadálé výdaje, jež by měla být stále k dispozici? (1) \_\_\_\_\_

9) Za jakých podmínek byste si neměli brát půjčku? Vyjmenujte alespoň 2. (2)

---

---

### Výsledky:

- 1) pomůže pokrýt část, případně veškeré náklady naléhavé potřeby (vytrhne trn z paty), možné rozložení splátek - dobré při nečekaných životních událostech
- 2) ano, senior má sice zajištěný stálý příjem (důchod) a nehrozí proto třeba neschopnost splácet z důvodu ztráty zaměstnání apod., nicméně i dluhy se dědí a pojistka pomůže pokrýt dobu potřebnou k vyřízení dědického řízení
- 3) **"Půjčujte si vždy jen na takové zboží, které splatíte dřív, než přestane sloužit!"<sup>43</sup>**  
**Je velmi pravděpodobné, že až jedno zboží (třeba pračka) přestane sloužit, budete si muset koupit nové - pokud nebude splacena první půjčka, nebudete si moci další dovolit či se dostanete do problémů se splácením.**
- 4) **"Špatný je takový úvěr, který z dlouhodobého hlediska negativně ovlivní (či dokonce ohrozí) vaše finanční zdraví."<sup>44</sup>**
- 5) lze je odečíst o základu daně, nejsou tak drahé
- 6) otázka byla položena záměrně, pokud budou senioři znát solidní instituce, pravděpodobněji nepodlehnout klamavým nabídkám; výpis bank je uveden v **příloze č. 1**, výpis významným nebankovními poskytovateli úvěrů v **příloze č. 2**.
- 7) 20%<sup>45</sup>
- 8) trojnásobek měsíčních výdajů<sup>46</sup>
- 9) **"Neberte si úvěr na základě prvotního impulzu, jen proto, že jste narazili na speciální nabídku. Obejděte několik obchodů, resp. poskytovatelů půjček, abyste se ujistili, že nakupujete (berete si úvěr) za nejvýhodnějších podmínek."<sup>47</sup>** Dále ne pod nátlakem (třeba blízkých apod.) či v časovém presu, vše je nutné rozmyslet!

V testu je možné získat 17 bodů.

---

<sup>43</sup> Jak se žije na dluh. In: Penize.cz [online]. Partners media, s.r.o, 2000 - 2013 [cit. 2013-05-12]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/18162-jak-se-zije-na-dluh>

<sup>44</sup> Jak se žije na dluh. In: Penize.cz [online]. Partners media, s.r.o, 2000 - 2013 [cit. 2013-05-12]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/18162-jak-se-zije-na-dluh>

<sup>45</sup> tamtéž

<sup>46</sup> tamtéž

<sup>47</sup> Jak se žije na dluh. In: Penize.cz [online]. Partners media, s.r.o, 2000 - 2013 [cit. 2013-05-12]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/18162-jak-se-zije-na-dluh>

**Tabulka 3** Hodnocení testu o úvěrových produktech

| Počet bodů | Procentní hranice (cca) | Výsledná známka |
|------------|-------------------------|-----------------|
| 17 - 16    | 100 - 90%               | 1               |
| 15 - 12    | 89 - 70%                | 2               |
| 11 - 7     | 69 - 40%                | 3               |
| 6 - 4      | 39 - 20%                | 4               |
| 3 -        | 19% -                   | 5               |

Zdroj: vlastní zpracování

## 4 ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývá finanční gramotností a jejím využitím v běžném životě. Jejím cílem bylo o tomto tématu informovat, což bylo provedeno v teoretické části práce a snažit se jej využít pro zmiňovaný běžný život. Jako nejvíce potřebná skupina byli identifikováni senioři, proto byly v aplikační části vytvořeny návrhy kurzů, které by seniorům pomohli problematice porozumět.

Práce se nevěnovala produktům pomáhajícím se zajištěním, jako je třeba důchodové připojištění (II. a III. pilíř českého důchodového systému, I. pilíř je povinný), a to z prostého důvodu, že vytyčená skupina, tedy senioři, už toto nepotřebuje. Důraz byl ale kladen na oblasti, jež senioři aktivně využijí - spoření, investování, zdravé úvěry, a také ochrana práv spotřebitele (reklamace) či využití moderních technologií (platební karty, bankomaty, případně e-banking). Dále byly navrženy dva kurzy, které by mohly sloužit jako rozšíření znalostí získaných v základním kurzu - úvěrové produkty a produkty spořicí a investiční. Zde se objevil problém, zda vytvořit pro spoření a investování dva kurzy či je spíše spojit do jednoho většího celku. Protože jsou si produkty podobné, prolínají se a dá se předpokládat, že budou zajímat stejnou skupinu seniorů, byla představena varianta kurzu zabývajícího se jak spořením, tak investováním. Všechny tři jmenované kurzy obsahují i test znalostí s výsledky. Ty byly uvedeny proto, aby bylo snazší určit úroveň kurzů a konkrétní probíranou látku, která je jinak v popisu kurzu převážně jen rámcově naznačena (společně s metodikou a dalšími pokyny technického rázu). Nepřišlo mi totiž nutné obsah kurzu podrobně popisovat, protože takto jsou materiály variabilnější a každý lektor si je může lépe přizpůsobit svým potřebám i seniorům, o které šlo především.

## POUŽITÁ LITERATURA

### MONOGRAFIE:

- BIRKENMAIER, Julie, Margaret S SHERRADEN a Jami CURLEY. Financial capability and asset development: research, education, policy, and practice. New York. ISBN 978-019-9755-950..
- DVOŘÁKOVÁ, Zuzana, Luboš SMRČKA a Jami CURLEY. Finanční vzdělávání pro střední školy: se sbírkou řešených příkladů na CD. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011, xix, 312 s. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-807-4000-089.
- HOUDEK, Daniel. Jak úspěšně reklamovat: rádce spotřebitele i obchodníka. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007, 164 s. ISBN 978-80-247-2201-6.
- KOCIÁNOVÁ, Helena. Finanční gramotnost v kostce: aneb co Vás neměl kdo naučit. Olomouc: ANAG, 2012, 151 s. ISBN 978-80-7263-767-6.
- KOSÍKOVÁ, Věra. Psychologie ve vzdělávání a její psychodidaktické aspekty: aneb co Vás neměl kdo naučit. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 265 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4724-331.
- PLAMÍNEK, Jiří. Vzdělávání dospělých: průvodce pro lektory, účastníky a zadavatele. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, 318 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4732-350.
- ZORMANOVÁ, Lucie. Výukové metody v pedagogice: tradiční a inovativní metody, transmisivní a konstruktivistické pojetí výuky, klasifikace výukových metod. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 155 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4741-000.
- ŽÁK, Vojtěch. Metody a formy výuky: hospitační arch. Vyd. 1. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2012, 27 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-87063-61-3.

## WEBOVÉ STRÁNKY:

- Banky. In: Penize.cz [online]. Partners media, s.r.o., 2000 - 2013 [cit. 2013-05-12]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/banky>
- Finanční gramotnost v ČR [online]. [cit. 2013-03-07]. Dostupné z: [http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/EXT\\_-\\_PPT\\_zaverecna\\_zprava\\_mereni\\_FG\\_-\\_plne\\_zneni.pdf](http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/EXT_-_PPT_zaverecna_zprava_mereni_FG_-_plne_zneni.pdf).
- Improving Financial Literacy: Anylysis of issues and policies. In: OECD: Organisation for economic co-operation and development [online]. 2005 [cit. 2013-05-11]. Dostupné z: [ftp://ftp.fsb.co.za/public/Consumer%20Education/Presentations/2005\\_Improving\\_Financial\\_Literacy.pdf](ftp://ftp.fsb.co.za/public/Consumer%20Education/Presentations/2005_Improving_Financial_Literacy.pdf)
- Infogram: Portál pro podporu informační gramotnosti [online]. [cit. 2013-03-07]. Dostupné z: <http://www.infogram.cz/article.do?articleId=1339>.
- 10 rad jak investovat: Rada třetí. In: Jakinvestovat.kvalitne.cz0 [online]. 2013 [cit. 2013-05-12]. Dostupné z: <http://www.jakinvestovat.kvalitne.cz/radatreti.html>
- Jak se žije na dluh. In: Penize.cz [online]. Partners media, s.r.o, 2000 - 2013 [cit. 2013-05-12]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/18162-jak-se-zije-na-dluh>
- Kde a jak spořit? Možností je několik.... In: Bankovnipoplatky.com [online]. ČTK a The Associated Press (AP), 2012 [cit. 2013-05-12]. Dostupné z: <http://www.bankovnipoplatky.com/kde-a-jak-sporit-moznosti-je-nekolik-19158.html>
- Metodický portál: Finanční gramotnost [online]. [cit. 2013-02-05]. Dostupné z: <http://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=2939>.
- Ministerstvo financí ČR: Národní strategie finančního vzdělávání [online]. [cit. 2013-03-07]. Dostupné z: [http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/ft\\_strategie\\_financniho\\_vzdelavani.html](http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/ft_strategie_financniho_vzdelavani.html).
- Peníze hýbou světem – Ing. Miroslav Svoboda [online]. [cit. 2013-02-05]. Dostupné z: <http://www.skaut.cz/mikulas/penize-hybou-svetem/>.
- Poskytovatelé úvěrů. In: Penize.cz [online]. Partners media, s.r.o., 2000 - 2013 [cit. 2013-05-12]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/poskytovatele-uveru>

- Strategie celoživotního učení ČR [online]. [cit. 2013-03-07]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>>.
- Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách [online]. [cit. 2013-03-07]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/system-budovani-financi-gramotnosti-na-zakladnich-a-strednich-skolach>>.



## PŘÍLOHY

### Příloha č. 1: Přehled bankovních institucí v ČR

"Banky jsou finanční instituce, jejichž hlavní činností je zprostředkování pohybu dočasně volných finančních prostředků mezi jednotlivými ekonomickými subjekty."<sup>48</sup>

| Banka                                                                         | Bilanční suma      | Kód banky |
|-------------------------------------------------------------------------------|--------------------|-----------|
| Air Bank a.s.                                                                 |                    | 3030      |
| Akcenta, spořitelní a úvěrní družstvo                                         |                    | 2030      |
| Artesa, spořitelní družstvo                                                   |                    | 2220      |
| AXA Bank Europe, organizační složka                                           |                    | 2230      |
| Bank of Tokyo-Mitsubishi UFJ (Holland) N.V. Prague Branch, organizační složka |                    | 2020      |
| Citibank Europe plc, organizační složka,<br>finanční údaje k 31.12.2007       | 130 561 402 000 Kč | 2600      |
| Česká spořitelna, a.s.,<br>finanční údaje k 31.12.2010                        | 881 629 000 000 Kč | 0800      |
| Českomoravská záruční a rozvojová banka, a.s.,<br>finanční údaje k 31.12.2010 | 58 147 000 000 Kč  | 4300      |
| Československá obchodní banka, a. s.,<br>finanční údaje k 31.12.2010          | 885 055 000 000 Kč | 0300      |
| ČNB - Česká národní banka                                                     |                    | 0710      |
| Equa bank a.s.,<br>finanční údaje k 31.12.2010                                | 4 463 189 000 Kč   | 6100      |
| Evropsko-ruská banka, a.s.,<br>finanční údaje k 31.12.2010                    | 1 442 418 000 Kč   | 2210      |
| Fio banka,<br>finanční údaje k 31.12.2010                                     | 8 951 761 000 Kč   | 2010      |
| GE Money Bank, a.s.,<br>finanční údaje k 31.12.2010                           | 140 056 000 000 Kč | 0600      |
| HSBC Bank plc - pobočka Praha                                                 |                    | 8150      |
| ING Bank N.V.,<br>finanční údaje k 31.12.2010                                 | 115 820 107 000 Kč | 3500      |
| J&T BANKA, a. s.,<br>finanční údaje k 31.12.2010                              | 46 821 497 000 Kč  | 5800      |
| Komerční banka, a.s.,<br>finanční údaje k 31.12.2010                          | 698 014 000 000 Kč | 0100      |

<sup>48</sup> Banky. In: Penize.cz [online]. Partners media, s.r.o., 2000 - 2013 [cit. 2013-05-12]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/banky>

|                                                                              |                    |      |
|------------------------------------------------------------------------------|--------------------|------|
| J&T BANKA, a. s.,<br>finanční údaje k 31.12.2010                             | 46 821 497 000 Kč  | 5800 |
| Komerční banka, a. s.,<br>finanční údaje k 31.12.2010                        | 698 014 000 000 Kč | 0100 |
| LBBW Bank CZ a.s.,<br>finanční údaje k 31.12.2010                            | 25 810 149 000 Kč  | 4000 |
| mBank,<br>finanční údaje k 31.12.2008                                        |                    | 6210 |
| Metropolitní spořitelní družstvo                                             |                    |      |
| Moravský Peněžní Ústav - spořitelní družstvo,<br>finanční údaje k 31.12.2010 | 5 735 847 000 Kč   | 2070 |
| Oberbank AG pobočka Česká republika,<br>finanční údaje k 31.12.2007          | 14 330 800 000 Kč  | 8040 |
| Peněžní dům, spořitelní družstvo                                             |                    | 2200 |
| Poštová banka, a.s., pobočka Česká republika                                 |                    | 2240 |
| Poštovní spořitelna,<br>finanční údaje k 31.12.2010                          | 885 055 000 000 Kč | 0300 |
| PPF banka a.s.,<br>finanční údaje k 31.12.2010                               | 52 360 785 000 Kč  | 6000 |
| Raiffeisenbank a.s.,<br>finanční údaje k 31.12.2010                          | 185 858 281 000 Kč | 5500 |
| Sberbank CZ, a.s.,<br>finanční údaje k 31.12.2010                            | 40 334 000 000 Kč  | 6800 |
| UniCredit Bank Czech Republic, a.s.,<br>finanční údaje k 31.12.2010          | 270 176 000 000 Kč | 2700 |
| Waldviertler Sparkasse von 1842 AG,<br>finanční údaje k 31.12.2008           |                    | 7940 |
| WPB Capital, spořitelní družstvo,<br>finanční údaje k 31.12.2009             | 2 462 740 000 Kč   | 2050 |
| Záložna CREDITAS, spořitelní družstvo                                        |                    | 2250 |
| ZUNO BANK AG, organizační složka                                             |                    | 2310 |

Zdroj: Banky. In: Penize.cz [online]. Partners media, s.r.o., 2000 - 2013 [cit. 2013-05-12]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/banky>

## Příloha č. 2: Poskytovatelé úvěrů - nebankovní společnosti

| <b>Poskytovatel</b>             |
|---------------------------------|
| CETEM ČR, a.s.                  |
| COFIDIS s.r.o.                  |
| Český Triangl, a.s.             |
| GE Money Multiservis            |
| Home Credit a.s.                |
| Santander Consumer Finance a.s. |

Zdroj: Poskytovatelé úvěrů. In: Penize.cz [online]. Partners media, s.r.o., 2000 - 2013 [cit. 2013-05-12].

Dostupné z: <http://www.penize.cz/poskytovatele-uveru>

### Příloha č. 3: Seznam tabulek a obrázků

|                                                                                         |    |
|-----------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <a href="#"><u>Tabulka 1 Hodnocení testu obecné finanční gramotnosti</u></a> .....      | 33 |
| <a href="#"><u>Tabulka 2 Hodnocení testu spořicíh a investičních produktů</u></a> ..... | 38 |
| <a href="#"><u>Tabulka 3 Hodnocení testu o úvěrových produktech</u></a> .....           | 42 |
| <a href="#"><u>Obrázek 1 Zdroje informací</u></a> .....                                 | 5  |